

Förvaltningsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av avfallslagen

Till miljöutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av avfallslagen (RP 103/2024 rd): Ärendet har remitterats till förvaltningsutskottet för utlåtande till miljöutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Jussi Kauppila, miljöministeriet
- ledande jurist Marko Nurmikolu, Finlands Kommunförbund.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Velfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
- Helsingfors stad
- Kuopio stad
- Västra Nylands välfärdsområde
- Österbottens välfärdsområde
- Företagarna i Finland rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Genom de ändringar som föreslås i avfallslagen (646/2011) avgränsas kommunens ansvar för hanteringen av kommunalt avfall så att kommunen i fortsättningen huvudsakligen ansvarar för hanteringen av avfall från hushåll och fritidsbostäder. Ett av målen med propositionen är att precisera och förtydliga ansvarsfördelningen mellan kommunen och avfallsinnehavaren särskilt i fråga om ordnandet av hanteringen av kommunalt avfall som uppkommer i enheter inom social- och hälsovården och institutionsboenden. Vidare är avsikten att förbättra möjligheterna för producenter av social- och hälsovårdstjänster och enheter som ordnar institutionsboende att ordna avfallshanteringen av sitt eget avfall som en helhet. Genom att avgränsa kommunens ansvar öppnas samtidigt hanteringen av kommunalt avfall upp för konkurrens mellan avfallsföretagen i större utsträckning än för närvarande.

Utlåtande FvUU 17/2024 rd

Skyldigheten att ordna avfallshantering vid enheter inom social- och hälsovården fördelas enligt den gällande avfallslagen mellan kommunen (avfall från boende) och avfallsinnehavaren (annat avfall än avfall från boende). Enligt utredning till förvaltningsutskottet gäller oklarheten om ansvarsfördelningen mellan kommunen och avfallsinnehavaren i synnerhet de verksamhetsställen för privata serviceproducenter inom social- och hälsovården som innefattar boende och ger upphov till avfall från boendet. Propositionen föreslår att kommunens ansvar för att ordna avfallshanteringen inte ska omfatta hanteringen av avfall som uppkommer vid social- och hälsovårdsföretags och välfärdsområdenas verksamhetsenheter, oberoende av vilken vikt som inom verksamhetsenhetens servicehelhet läggs vid boende och olika social- och hälsovårdstjänster i anslutning till boendet. Det föreslås även att inte heller fängelser, försvarsmaktens boendekaserner och annat motsvarande institutionsboende omfattas av kommunernas ansvar. Av propositionen framgår att mängden avfall som faller bort från kommunens ansvar uppskattningsvis är cirka en procent av det kommunala avfallet (29 000 ton per år).

Sakkunniga har framfört avvikande åsikter om den föreslagna avgränsningen av ansvaret. En del av de sakkunniga anser att den föreslagna avgränsningen av kommunens ansvar för avfallshanteringen inte förtydligar rättsläget och att hanteringen av avfall från boende i sin helhet bör ligga kvar hos kommunen. Enligt utredning till utskottet förtydligar förslaget rättsläget i varierande grad beroende på region. Allmänt taget förtydligas dock ansvarsfördelningen särskilt i fråga om verksamhetsställen som tillhandahåller social- och hälsovårdstjänster. På dessa verksamhetsställen förbättras samtidigt avfallshanteringen som helhet, uppföljningen av avfallsmängder och rapporteringen om avfall.

Dessutom konstateras det i en utredning till utskottet att förslaget är problematiskt med tanke på likabehandlingen av kommuninvånarna, eftersom en del av invånarna i fortsättningen omfattas av den offentliga avfallshantering som kommunen ordnar, medan andra invånare omfattas av den avfallshantering som ordnas på marknadsvillkor. Den föreslagna ändringen garanterar således inte alla invånare lika rätt till avfallshanteringstjänster, utan dessa rättigheter skulle i fortsättningen vara beroende av boendearrangemangen. Förvaltningsutskottet konstaterar att det är fråga om en nödvändighetstjänst som anknyter till miljörätten och att avfallshanteringen enligt den föreslagna ändringen i vilket fall som helst ordnas antingen av kommunen eller avfallsinnehavaren.

Avgränsningen av kommunens ansvar för avfallshanteringen ska enligt förslaget tillämpas från ingången av 2026. Avfallsinnehavare vid de verksamhetsenheter där kommunens avfallshantering upphör 2026 kan dock säga upp den kommunala avfallshanteringstjänsten sex månader innan ordnandet av avfallshanteringen inleds. Det är samma tidpunkt vid vilken välfärdsområdet enligt 32 a § i avfallslagen senast ska överta ansvaret för ordnandet av avfallshanteringen vid förvaltnings- och servicefunktioner som överförs från kommunen i samband med välfärdsområdesreformen. I den gällande bestämmelsen ingår också en möjlighet att säga upp avfallshanteringstjänsten sex månader tidigare. När lagen har trätt i kraft kommer enligt uppgift en del av aktörerna inom social- och hälsovården att utnyttja den uppsägningsmöjlighet som tagits in i övergångsbestämmelsen. Behandlingen av uppsägningar ger kommunen en viss administrativ börda som inte uppkommer när ansvaret överförs direkt med stöd av lag. Förvaltningsutskottet anser dock att det är motiverat att den föreslagna övergångsbestämmelsen harmonierar med övergångsbestämmelsen i 32 a § i avfallslagen angående reformen av social- och hälsovården.

Utlåtande FvUU 17/2024 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Förvaltningsutskottet föreslår

att miljöutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 18.10.2024

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Mauri Peltokangas saf
medlem Alviina Alametsä gröna
medlem Juha Hänninen saml
medlem Christoffer Ingo sv
medlem Anna Kontula vänst
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Saku Nikkanen sd
medlem Eemeli Peltonen sd
medlem Hanna Räsänen cent
medlem Paula Werning sd
jäsen Joakim Vigelius saf
medlem Ben Zyskiewicz saml
ersättare Mika Riipi cent.

Sekreterare var

plenarråd Sanna Helopuro.

Utlåtande FvUU 17/2024 rd

Avvikande mening

Avvikande mening

Motivering

Statsminister Orpos regering har lämnat en proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av avfallslagen. Regeringen har för avsikt att under regeringsperioden också lämna riksdagen en ny proposition med förslag till lag om cirkulär ekonomi som avses ersätta den nuvarande avfallslagen. Vi anser i princip att det är problematiskt och ogenomtänkt att regeringen än en gång lämnar flera propositioner om ändringar i en och samma lag. En sådan uppspjälkning av ändringarna försvårar inte bara bedömningen av de samlade konsekvenserna utan försvårar också kommunernas och de kommunala avfallsbolagens verksamhet. Det finns en risk för att avfallshanteringen som helhet kommer att te sig otydlig för aktörerna. I de sakkunnigyttranden som förvaltningsutskottet fått har det framförts att kommunernas ansvar för avfallshanteringen har ändrats upprepade gånger under de senaste åren och att detta försvårar utvecklingen av avfallshanteringen. Vi instämmer i kritiken och kräver att avfallshanteringen utvecklas på lång sikt.

Enligt propositionen avgränsas kommunens ansvar för avfall från boende i huvudsak till kommunalt avfall från hushåll och fritidsboende. Dessutom föreskrivs det om marknadskontrollmyndigheten för batterier och ackumulatorer. Till följd av ändringen ska kommunerna i fortsättningen inte längre svara för avfallshanteringen vid verksamhetsställen som tillhandahåller boende och social- och hälsovårdstjänster eller för kommunalt avfall från anstaltsboende. Det leder till att kommunens ansvar för avfallshanteringen minskar.

Propositionen ger intrycket att regeringen anser att den förändring som den driver inte är av någon större betydelse. Den nu aktuella ändringen av avfallslagen måste dock ses som en del av de samlade ändringar i avfallslagen som har gjorts under de senaste åren och som kommer att genomföras av den nuvarande regeringen under de kommande åren. I förvaltningsutskottets sakkunnigyttranden har i synnerhet företrädarna för kommunfältet framfört att den långsiktiga utvecklingen av avfallshanteringen äventyras i och med de ständiga lagändringarna. I kommunerna ser man med oro på att ändringarna försvårar den kommunala avfallshanteringens mål att ordna högklassiga och ändamålsenliga tjänster med beaktande av målen för cirkulär ekonomi.

Vi understöder inte de ändringar i propositionen som avgränsar kommunernas ansvar för avfallshanteringen. Vi anser dessutom att de ändringar som föreslås i ansvaret för avfall från boende är svagt motiverade i propositionen. Det förnuftigaste är att kommunerna fortsatt har ansvaret för hanteringen av allt avfall från boende. Sedan lagen om avfallshantering trädde i kraft har kommunerna ansvarat för hanteringen av avfall från boende som en del av den lagstadgade servicen för kommuninvånarna. Kommunen ska ordna sina tjänster, liksom också hanteringen av avfall från boende, så jämlikt som möjligt för alla kommuninvånare. Till följd av den föreslagna lagändringen kommer en del av kommuninvånarna, beroende på var de bor, att utestängas från den kommunala avfallshanteringen. Kommuninvånarna behandlas därför i fortsättningen inte lika med tanke på ordnandet av avfallshanteringen.

Regeringen motiverar förslaget med att lagändringen förtydligar vår nuvarande lagstiftning. Många av de sakkunniga inom kommunfältet har dock framfört att det inte har framkommit någ-

Utlåtande FvUU 17/2024 rd
Avvikande mening

ra oklarheter om hur den gällande lagen ska tillämpas i kommunerna i fråga om social- och hälsovården. Det är därför oklart vilket problem propositionen syftar till att lösa, eftersom avfallslagen har ansetts vara tydlig. Däremot kan de föreslagna ändringarna enligt propositionens egna motiveringar leda till nya oklarheter i tolkningen, eftersom förslaget endast flyttar den nuvarande gränsen för ansvarsfördelningen, men inte minskar tolkningsmöjligheterna i anslutning till den. I flera yttranden sägs det dessutom att lagändringen inte förtydligar ansvarsfördelningen mellan privata och offentliga aktörer, utan snarare orsakar nya tolkningstvister. Därför kan vi undertecknade inte stödja propositionen.

Avvikande mening

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget.

Helsingfors 18.10.2024

Eemeli Peltonen sd
Saku Nikkanen sd
Paula Werning sd